

PSYCHOLOGIE U NÁS A JINDE

STANISLAV KRATOCHVÍL PADESÁTNIKEM

Není pochyb o tom, že Stanislav Kratochvíl patří mezi ty, kdo se zasloužili o rozvoj československé klinické psychologie a psychoterapie, a proto je na místě připomenout jeho životní jubileum.

Narodil se 25. 8. 1932 v Brně. Maturoval na gymnázium v Brně-Králově Poli a promoval v roce 1958 na brněnské filozofické fakultě. Titul PhDr. získal v roce 1967, titul kandidáta psychologických věd v roce 1969 za práci „Příspěvek k teorii hypnózy“, v roce 1975 obhájil na filozofické fakultě UK v Bratislavě habilitační práci „Prolongovaná hypnóza“. Za místo svého klinického působení si zvolil již za vysokoškolského studia Psychiatrickou léčebnu v Kroměříži, kde pracuje dodnes. Vybudoval zde v roce 1965 centrální oddělení klinické psychologie, které metodicky řídí práci deseti psychologů léčebny a které též řadu let sloužilo jako výcvikové středisko pro studenty psychologie. V roce 1971 realizoval ve spolupráci s primářem MUDr. M. Ščudlíkem plán na vytvoření specializovaného psychoterapeutického oddělení pro léčení neuróz. V letech 1964–1978 přednášel současně na katedře psychologie FF UJEP v Brně, nyní přednáší externě studentům psychologie na UP v Olomouci. V letech 1963–1965 pracoval na Psychiatrické klinice v Brně a v letech 1969–1970 byl vyslán ministerstvem školství jako vědecký pracovník na dvě přední výzkumná hypnologická pracoviště v USA, na Stanfordské a Pensylvánské univerzitě. Od roku 1980 je též externím spolupracovníkem Manželské poradny v Brně.

S. Kratochvíl se sám považuje především za klinického praktika. V počátcích své praxe se široce zabýval psychodiagnostikou a psychoterapií, později se zaměřil hlavně na různé formy psychoterapie neuróz. Vybudování psychoterapeutického oddělení po vzoru Lobče s využitím dalších modelů terapeutických komunit, které navštívil a studoval, je významným mezníkem v jeho klinické práci. Psychoterapeutické oddělení se pod jeho vedením stalo místem, kam se hlásí pacienti z celé ČSSR, i modelem pro tvorbu dalších komunit, a školícím místem pro jejich pracovníky. Tým oddělení, který kolem sebe soustředil a vyškolil, je uznávanou brigádou socialistické práce a S. Kratochvíl je od roku 1981 nositelem stříbrného odznaku BSP.

Vedle klinické praxe se S. Kratochvíl vždy snažil vědecky zkoumat to, čím se zabýval. Jeho výzkumy se týkají zejména hypnózy, psychoterapie a sexuologie. Připomeňme jeho výzkum aktivního chování v hypnóze, vlivy hypnotizace, prekoncepce a osobnostních vlastností na typ hypnózy i účinku sugescí v různých stádiích elektroencefalograficky kontrolovaného spánku, dále zkoumání abreaktivních technik, LSD, existenciální frustrace a zejména procesu a efektu skupinové psychoterapie.

Za dvacet let svého pedagogického působení významně ovlivnil celou generaci moravských klinických psychologů. Přednášel psychopatologii, psychodiagnostiku, psychoterapii, skupinovou dynamiku, sexuální psychologii a problémy manželství a rodiny. Zavedl cvičení ve skupinových metodách formou zážitku na sobě a řídil stáže z psychopatologie a psychodiagnostiky, od roku 1971 vede každoročně týdenní výcvikové kursy hypnózy a autogenního tréninku.

S. Kratochvíl je dobře znám i na poli mezinárodním. Je propagátorem těsné spolupráce socialistických zemí v oblasti psychoterapie. Byl tajemníkem 1. symposia socialistických zemí o psychoterapii v Praze v roce 1973 a od té doby je reprezentantem ČSSR v pracovní skupině socialistických zemí pro psychoterapii.

S. Kratochvíl napsal pět odborných monografií. „Psychoterapie“ (1970, 1976) je osvědčenou učebnicí, „Podstata hypnózy a spánek“ (1972) je výtěžkem autorova systematického výzkumu hypnózy, „Skupinová psychoterapie neuróz“ (1978) je praktickým návodem, jak vést patientské skupiny a „Terapeutická komunita“ (1979) je výkladem progresivní formy organizace léčby v psychiatrii. V monografii „Terapie funkčních sexuálních poruch“ (1982) shrnuje výsledky výzkumného úkolu z resortního plánu ministerstva zdravotnictví. Navíc připomeňme zdravotně výchovnou publikaci „Jak žít s neurózou“ (1981), populární výklad o duševní hygieně neurotika.

Kromě monografií uveřejnil S. Kratochvíl přes sto článků v odborných časopisech v češtině, ruštině, angličtině a němčině. S M. Hausnerem a K. Höckem redigoval sborník „Psychotherapie in sozialistischen Ländern“ (1975) a uveřejňuje pohotově výstižné recenze světové odborné literatury, kterých vyšlo již přes 150.

S. Kratochvíl je strážlivý a věcný, dovede zvažovat a korigovat své postoje. Je důvěřivý optimista, který má rád svou práci, pacienty, spolupracovníky a lidi vůbec.

Imponuje i jeho znalost řečí. Dovede řídit a vést, ale též empaticky naslouchat. Má smysl pro kázeň a pořádek, ale i značnou míru tolerance. Dovede nejen pracovat, ale i žít. Přejeme mu hodně dalších radostí z práce i ze života. V. Machů

JUBILEUM V TRIADE

Z generačného hľadiska sú psychológovia v Československu atypickou štruktúrou. Aj bez bližšieho vymedzenia možno povedať, že mladých je najviac, stredného veku je podstatne menej a starších psychológov, ktorí sa v našich podmienkach stali pioniermi nášho odboru, pochopiteľne najmenej. No posuv na „vylepšenie“ súžitia troch generácií je v dôsledku objektivity času nezadržateľný.

Tento faktovotendenčný úvod k laudácii predoslanej v nadpise som zvolil s rozmyslom, pretože tak ako mňa, akiste aj mnohých prekvapí, kto už, a navyše ako jubiluje.

Z kádrových materiálov sa možno dozvedieť, že dlhodobá zástupkyňa riaditeľa Ústavu experimentálnej psychológie SAV, PhDr. Olga Halmiová, CSc., vedúca vedecká pracovníčka, sa dňa 10. 11. 1982 v plnom rozkvetе dožila oslavovateľného životného jubilea. Základnú bázu psychoógie obohatila o rad poznatkov z oblasti diferenciálnej psychofyziológie, pamäťových procesoch, psychógie styku, aby som spomenul aspoň najtypickejšie oblasti jej vedeckovýskumnej činnosti. Doteraz publikovala jednu pôvodnú knižnú monografiu a 103 pôvodných časopiseckých štúdií v domácich i zahraničných periodikách a 51 odbornopopularizačných príspevkov. Ako zástupkyňa redaktora *Studia psychologica*, nášho medzinárodného psychologického časopisu, je nepostrádateľnou osobou pre výjdeie každého čísla. Ako posudzovateľka prác patrí k tým anonymným „spoluautorom“, ktorí vylepšujú značnú časť produkcie slovenských psychológov. V pokrokovom milieue utváraná osobnosť sa prejavuje vo veľmi významných ideovoteoretických i politických aktivitách nielen materského pracoviska. Hoci je neschopná spontánnej agresie, dokáže srdnato vystúpiť proti spoločenskému zlu a v prospech ukriždených. Je medzi nami, povedal by som obrazne, uznávanou dámou našej psychológie.

Ak by sa azda našiel medzi nami niekto, kto by nevedel o činnosti PhDr. Jozefa Daniela, CSc., musím ho upodozrievať z toho, že sa málo vzdeláva, nezúčastňuje sa pravidelných odborných podujatí, alebo nie je intenzívne zžitý s odbornopolitickou činnosťou psychológov. Dodávam ešte, že sa neoboznámil ani s príspevkom v tomto časopise (Čs. psychol. 1972, č. 4–5, s. 484–486) venovanom jeho päťdesiatinám. Hoci dovtedy nedošlo v odbornej kariére jubilanta k senzáciám, nikto medzitým nepoprel, že patrí k pionierom psychológie práce v Československu. Napísal nielen prvú príručku psychológie práce (vyšla r. 1963), ale bol z nás prvým, ktorého práce sa preložili do iného jazyka. Doteraz napísal (editoroval) 4 knižné publikácie, 151 pôvodných časopiseckých štúdií a vyše 100 odbornopopularizačných článkov. Niet azda takého žánru funkcie, ktorý by nebol okúsil. Celú dekádu bol zástupcom riaditeľa Ústavu experimentálnej psychológie SAV, potom predsedom Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV, tajomníkom Vedeckého kolégia pedagogiky a psychológie SAV, je dlhodobým členom Komisie pre obhajobu kandidátskych dizertačných prác z psychológie, členom viacerých redakčných rád odborných časopisov, predsedom ZO ROH. Aj keď pôvodom horniak (dokonca Oravec), už od strednej školy žije v dolniakoch, čo poznačilo niektoré jeho prejavy. Každý kto s ním prišiel trochu do styku, mohol postrehnúť, že je to svojský človek. Rád má poctivú prácu, klasické umenie, veselú spoločnosť, nerád záhalku, tárajstvo, konflikty. Má široký okruh priateľov rôzneho pôvodu a druhu. Patrí k tým svetlým výnimkám „strýčkov“ našej psychológie, ktorý sa plne dokázali identifikovať so svojimi „synovcami“ a „neterami“. A v tom je, podľa mňa, kľúč k tajomstvu, prečo náš jubilant ostáva i pri svojom významnom jubileu vždy ešte aj mladíkom.

Mnohí si Ústav experimentálnej psychológie SAV nevedia predstaviť bez činnosti jeho dlhodobého vedeckého tajomníka. Možno aj preto PrDh. Michal Striženec, CSc., ošedivel už dávno pred svojim životným jubileom. Narodil sa 19. 9. 1932 v Piešťanoch, psychológiu vyštudoval v Bratislave a od r. 1955 je zamestnaný v SAV. V rozvoji psychológie u nás mu patrí osobitá zásluha v tom, že sa stal styčným dôstojníkom psychológie s novými prúdeniami v okolitých vedách. Jeho pričinením sa našej odbornej verejnosti sprístupnili poznatky kybernetiky („Psychológia a kybernetika“, 1966), „computerizácia“ (Človek a počítač, 1978), pričom v súčasnosti spolupracuje